

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Institutionen för svenska språket

Själv mord eller suicid?

En studie av terminologin kring företeelsen att avsluta sitt liv

Mikael Romild

Specialarbete, 15 hp
Ämne: Svenska språket
Termin: VT 2015
Handledare: Lars-Gunnar Andersson

Sammandrag

Företeelsen att för egen hand avsluta sitt liv i förtid är en företeelse som genom många århundraden har fört med sig skam och fördömelse. Vi har idag ingen lag som förbjuder någon att ta sitt eget liv men attityden till termen *själv mord* skiljer sig inte särskilt från attityden som rådde i samhället under medeltiden. Själv mord är ett fullt ord som i mångt och mycket än i våra dagar för med sig skam och fördömelse. Syftet med mitt arbete är att utreda vilket begrepp vi vanligen använder för företeelsen att ta sitt eget liv och att utröna om ett begreppsbyte är annalkande inom en snar framtid. Den i rapporten redovisade enkätundersökning som jag har genomfört visar att de allra flesta människor väljer att använda ordet *själv mord* när de talar om företeelsen samtidigt som de har en negativ inställning till ordet. Teorin detta arbete grundar sig i belyser svårigheten i att förändra våra invanda attityder med ny kunskap och makten i tabubelagda ord. Exempelen ur litteraturhistorien visar attityden till självmord som företeelse i mångt och mycket är en samhällsprodukt, där det religiösa är ett viktigt inslag. Med utgångspunkt från resultatet av min enkätundersökning och en undersökning i Språkbanken Korp från Göteborgs Universitet med syftet att utröna det språkligt ersättningsbara mellan ordet 'själv mord' och 'suicid', menar jag att vi idag är i stort behov av en ny terminologi, där vi istället bör använda oss av ordet suicid för att på ett nyanserat sätt kunna tala om företeelsen att ta sitt eget liv.

Nyckelord: *sociolingvistik, semantik, betydelseförändring, emotiv betydelse, terminologi*

Innehållsförteckning

Tabell- och figurförteckning	1
1. Inledning	2
1.1. Bakgrund	2
1.2. Syfte och forskningsfrågor	3
2. Tidigare forskning	4
2.1. Émile Durkheim	4
2.2. Jan Beskow	4
2.3. Danuta Wasserman	5
2.4. Socialstyrelsen	5
3. Historisk bakgrund till problematiken kring företeelsen självmord	6
4. Semantisk teoriram	10
4.1. Tabu och rädsla	10
4.2. Icke-språkliga kulturella förändringar som direkta orsaker till semantisk förändring	12
5. Metod och material	14
6. Resultat	16
6.1. Enkätundersökningen	16
6.2. Konnotationer i enkätsvaren till orden <i>självmod</i> och <i>suicid</i>	17
6.3. Sammansättningar med orden självmord respektive suicid som förled	19
6.4. Typiskt förekommande ord i omedelbar anslutning till orden självmord respektive suicid	21
7. Diskussion och analys	25
7.1. Resultatdiskussion	25
7.1.1. Resultatet av enkätundersökningen – den största gruppen	25
7.1.2. Resultat av enkätundersökningen – den näst största gruppen	26
7.1.3. Resultat av enkätundersökningen – den tredje största gruppen	27
7.1.4. Resultat av enkätundersökningen – de två minsta grupperna	28
7.1.5. Långsam utveckling i valet av ord	29
7.1.6. Attityden kan ändras	30
7.1.7. Associationer och alternativ till ordet självmord	31

7.1.8. Associationer till ordet suicid.....	33
7.2. Metoddiskussion	34
8. Slutsatser.....	36
9. Litteraturförteckning.....	37

Tabell- och figurförteckning

Figur 1. Resultat av gällande val av ord för företeelsen att ta sitt liv	12
Tabell 1. Associationer till ordet självmord	17
Tabell 2. Associationer till ordet suicid	18
Tabell 3. Sammansättningar med orden självmord och suicid som förled	19
Tabell 4. Typiskt förekommande ord i omedelbar anslutning till självmord och suicid	21

1. Inledning

Detta arbete handlar om ordet *själv mord* och om hur det uppfattas i dagens Sverige. I Sverige tar en pensionär om dagen och en tonåring i veckan sitt liv. Det är således ett folkhälsoproblem som nästan saknar motstycke. Själv mord är den vanligaste dödsorsaken för män mellan 15-44 år och den näst vanligaste hos kvinnor. Endast tumörsjukdomar är vanligare hos kvinnor. Hur är det möjligt att detta gigantiska hälsoproblem nästan aldrig diskuteras öppet? Sällan hör man kollegor tala om självmord i lunchrummet medan trafikolyckor och andra sjukdomar och tillbud ventileras tämligen fritt. Vad beror detta på? Har det något med ordvalet att göra? Jag vill hävda att den attityd som omger ordet *själv mord* hindrar oss från att på ett sakligt och konstruktivt sätt diskutera den dödsorsak som kräver över 1 500 svenskars liv varje år. Företeelsen självmord omges av ett mycket starkt tabu, vilket även avspeglas i ordet *mord*.

1.1. Bakgrund

Sveriges regering beslöt år 2008 att aktivt verka för en sänkning av antalet självmord bland landets befolkning. Man ställdes då inför valet gällande lämplig benämning på företeelsen i syfte att informera befolkningen i Sverige: självmord eller suicid? Skulle det heta *själv mords*-prevention eller *suicid*-prevention? Spelar det då någon roll vilket ord man använder för företeelsen att för egen hand avsluta sitt liv i förtid? Är de svenska orden *själv mordstankar*, *själv mords försök* och *fullbordat självmord* tillräckliga i dagens samhälle eller är dessa ord alltför tabubelagda?¹

Att ordet blivit tabubelagt är inte märkligt i sig, då vi inte har haft lov att tänka än mindre tala om självmord på över 1600 år och när vi då ändå nödgas tala om det, står vi där med endast tre svenska ord: *själv mordstankar*, *själv mords försök* och till slut *själv mord*. (Beskow et al 2005) Att i vårt samhälle idag föra ett samtal om självmord är känsligt, då detta rör sig inom det sedan länge förbjudna område som

---

¹ I detta arbete används i olika sammansättningar både ordet *själv mord* och *suicid* utan tyngande konnotationer från författarens sida.

många fortfarande försöker undvika. Öppna samtal är å andra sidan en förutsättning för att förstå och förebygga suicidhandlingar. I syfte att försöka bekräfta min hypotes att ordvalet självmord contra suicid skapar olika förutsättningar för en öppen diskussion kring företeelsen och därmed för ett vidareutvecklande av behandlingsformer, har jag genomfört en enkätundersökning där 207 personer med olika ingång till ordet självmord tillfrågats om spontana reaktioner och känslor inför ordet självmord och ställt detta mot det mer kliniska ordet suicid som vissa grupper i samhället föredrar. Kan man tänka sig att det skulle tyda på ett framsteg i utvecklandet av behandlingsformer om man föredrar ordet suicid? En sådan medikalisering känner vi igen från följande byte av medicinskt ordval: sockersjuka till diabetes, fallandesjuka till epilepsi, kräfta till cancer och barnförlamning till polio.

1.2. Syfte och forskningsfrågor

Syftet med detta arbete är att försöka få fram och avläsa tendenser om hur ordet *självmord* i jämförelse med *suicid* påverkar oss. Det är bara drygt hundra år sedan det var olagligt, i lagens mening, att ta sitt liv. Lever tanken på "straff" ännu kvar i dagens upplysta samhälle i konnotationerna till ordet *självmord*? Med detta vill jag i denna uppsats framhäva bristen på uppmärksamhet som ämnet fortfarande lider av. Jag har valt följande frågeställningar som utgångspunkt i detta arbete:

1. Hur ser på vi i dagens samhälle på företeelsen att för egen hand avsluta sitt eget liv i förtid?
2. Vilka ord använder vi i dagens samhälle för att beskriva företeelsen att någon självmant väljer att avsluta sitt eget liv?
3. Finns det förutsättningar för ett terminologibyte från *självmord* till *suicid*?

2. Tidigare forskning

2.1. Émile Durkheim

Utgår man från den tidigare forskningen kring betydelsen av terminologin gällande självmord visar det sig att sociologen Émile Durkheim (1858-1917) var först med att lyfta upp självmordsproblematiken till ett vetenskapligt plan. I sin bok *Le Suicidé* från år 1897 hävdar han att sociologin har att göra med ”realiteter lika verkliga som dem som psykologen eller biologen har att göra med.” (Durkheim 1983).

Durkheim menar att suicidologin går att göra till en kausalitetsbaserad vetenskap som går att mäta med statistiska metoder. Man skulle då kunna bestämma kausalitetsförhållandet i samhället till vissa mänskliga handlingar och yttranden eller annat som är framkallat av vissa, individuella samhälleliga fenomen. Han avvisar därmed att suicid väsentligen skulle bero på t.ex. inre rubbningar. Durkheim hävdar att samhället på en viss given tidpunkt gör sitt moraliska ställningstagande gentemot frivilliga dödsfall. Det är därför ett samhälles kollektiva kraft och energi som påverkar antalen suicid (Durkheim 1983).

2.2. Jan Beskow

Psykiatriprofessor Jan Beskow som under 45 år forskat kring ämnet suicid hävdar att det är av stor betydelse att notera hur människor talar om självmord, både den som planerar ett självmord och den som är i stånd att hjälpa. Beskow hävdar att sättet att resonera bygger på medvetna och omedvetna irrationella föreställningar om självmordet. *Självmord* för hos en del tankarna till mord och kriminella handlingar och dessa såge helst att ordet *självmord* ersattes av *suicid*, skriver Beskow. Medan för andra kan termen *suicid* uppfattas som alltför klinisk och avståndstagande och av den anledningen kanske upplevs stötande eller kränkande. Beskow menar även att valet av ordet suicid också kan ses som ett uttryck för förnekande och tabubeläggning, nämligen att undvika att nämna företeelsen vid sitt rätta namn (Beskow et al. 2005).

2.3. Danuta Wasserman

Professor Danuta Wasserman, chef för Nationell prevention av suicid och psykisk ohälsa vid Karolinska Institutet skriver att suicidalitet innefattar ett starkt inslag av kommunikation och inte minst bristen på kommunikation. Kommunikationsbrister sammanhänger också i hög grad med utbildningsbrister. Hon hävdar att det krävs både beredskap och träning för att kunna tolka meddelanden om självmordsplaner och hon skriver även att arbetet med suicidprevention är helt beroende av en öppen kommunikation för att motverka stigmatisering och känslan av skuld som en följd av tystnaden kring företeelsen (Wasserman 1986).

2.4. Socialstyrelsen

Det har genomförts många attitydundersökningar till självmord i skiftande former. Dock har jag endast funnit en undersökning som kan vara av intresse i detta arbete och falla in under rubriken Tidigare forskning.

År 2009 gjorde Socialstyrelsen en undersökning som skulle ligga till grund för ett informationsmaterial som en del i en långsiktig satsning för att öka kunskapen om självmord hos befolkningen. Med befolkning menas här personer över 18 år. Undersökningen utfördes av Synovate AB på uppdrag av Socialstyrelsen. Informationsmaterial har som syfte att nå den ”breda allmänheten”. Tanken var att minska tabuering och förändra attityder till självmord. Materialet skall underlätta vidare samtal kring de stora livsfrågorna. En del av arbetet var att utröna vilket uttryck - *självmord* eller *suicid* som skulle användas i materialet. Man ställde därför ett antal frågor för att kartlägga vilket uttryck den ”breda allmänheten” föredrog. Man kom där fram till att oavsett kön, ålder eller socioekonomisk tillhörighet var *självmord* det ord man använde. Märk väl! Man frågade inte efter vad man ”tyckte bäst om”, utan vilket ord man använde då man avsåg företeelsen.

3. Historisk bakgrund till problematiken kring företeelsen självmord

För att förstå en del av suicidproblematiken är det klokt att ha sin utgångspunkt i historien. Vårt förhållande till självmord är ingalunda märkligt om man betänker hur det sett ut historiskt sett. Redovisningen av historien här kring företeelsen suicid baseras på Odén, 1998, Jarrick & J. Beskow 2000:3.

Redan i Gamla Testamentet förekommer självmord, varav de mest kända torde vara den av Simson och Saul. Simson, som lät sig förföras av den sköna Delila och avslöjade för henne det gudomliga ursprunget till sin styrka. Han bands, torterades av sina fiender och begår genom Guds ingripande slutligen självmord som hämnd. Bibeltexten återger händelsen sakligt konstaterande. ”De han dödade vid sin egen död var fler än de han hade dödat medan han levde.” (Dom. 16:30 Bibel 2000). Kung Sauls liv slutar med att han i strid, sårad av fiendernas pilar, kastar sig på sitt eget svärd för att undkomma att bli tillfångatagen och skymfad. Saul bad först sin väpnare att stöta ner honom, men väpnaren vågade inte. “‘Drag ditt svärd och stöt ner mig, så att inte de där oomskurna hedningarna förgriper sig på mig’. Men väpnaren var lamslagen av skräck och vågade inte. Då drog Saul sitt svärd och kastade sig på det, och när väpnaren såg att han var död kastade sig också han på sitt svärd och dog med honom. Så dog de allesammans den dagen; Saul, hans tre söner och hans väpnare’.” (1 Samuel 31:4 Bibel 2000). I båda dessa gammaltestamentliga exempel ges en tydlig förklaring till valet personerna gör att ta sitt eget liv. I Nya Testamentet nämns endast ett självmord. Det är förrädaren Judas som går bort och hänger sig. ”När Judas, /---/, såg att Jesus blivit dömd, ångrade han sig. Han lämnade tillbaka de trettio silvermynten till översteprästerna och de äldste och sade: ’Jag har syndat och förrått oskyldigt blod.’ De svarade: ’Vad angår det oss? Det är din sak’. Då kastade han in pengarna i tempelhuset och gav sig av därifrån och gick bort och hängde sig.” (Matt 27:5 Bibel 2000).

För kristendomen som vid den tiden ville etablera sig som en ny religion, var det inte förtroendeingivande att låta personer som sade sig tillhöra religionen att ta sitt eget liv, i syfte att som kristen understryka sin skuld Det skulle inte fungera i

längden och den problematiken var man tvungen att lösa. Därför utfärdade kyrkofadern Augustinus en förordning där självmordet kom att lyda under 5:e budet: Du skall icke dräpa. I och med detta kom för första gången det fördömande synsättet in, där de som tog sitt eget liv plötsligt blev mördare. Detta synsätt förvärrades under århundrandena och de olika kyrkomötena gjorde straffen värre och värre för dem som funderade på att ta sitt eget liv. En tid ansågs till och med Judas Iskariots självmord som en grövre synd än förrådan av Jesus, Guds son (Durkheim 1983).

Världslitteraturen är en rik källa till kunskap om synen på självmord. Läser man *Inferno*, första delen av Dante Alighieris *Divina Commedia* återfinns självmördarna i den sjunde av de nio kretsar Helvetet är strukturerat i, tillsammans med rövare, mördare, ockrare och gudabespottare. Värre syndare såsom bedragare, tjuvar och svikare och till sist förrädarna återfinns i åttonde och nionde kretsen. Självmördare straffades med att växa fast i träd oförmögna att skada sig själva.

Det, avseende självmord, mest citerade och beforskade klassiska stycket är antagligen Shakespeares tragedi *Hamlet*. Denna uppsats rymmer inte alla perspektiv man kan lägga på detta verk utan jag nöjer mig med det som diskuteras mest i fråga om självmord. Det är femte akten där gravläggningen av Ofelia, som drunknat skall ske. Dödgravaren, som här får företräda ”vanligt vidskepligt folk” har under starka protester grävt graven. Ofelia hade drunknat men det rådde inga tvivel om att hon egentligen vållat sin egen död. I lagen från katolsk medeltid föreskrevs det att självmord var ett brott emot Gud och att neslig begravning skulle tillämpas, en begravning utan hedersbetygelser, psalmsång eller jordfästelse i vigd jord. Enligt dödgravaren borde Ofelia jordfästas i en vägkorsning med en påle i bröstet, men eftersom hon var adlig hade man tigit om den verkliga dödsorsaken. Kungens representant var också med för att bevaka. Kunde man styrka ett självmord kunde kungen få ärva tillgångarna. Ofelias bror Laertes är upprörd över den brist på ståt som egentligen tillkommer en ung adelsfröken och han hoppas att änglarna ändå för henne till himlen. Prästen i sin tur menar att dödsorsaken inte är klarlagd och att man med säkerhet inte kan utesluta självmord och därför vill han inte medverka till en kristlig begravning för gör han fel kan ju hela församlingen straffas. Drottning Gertrude till sist är de anhörigas röst. De som hävdar att det var en olycka och att

Ofelia visst skall begravas på rätt sätt och att arvet skall tillfalla släkten (**Hamlet, akt 5 scen 1**).

Under 1600-talet, det som i Sverige betecknas stormaktstiden, hade man, antagligen för att avskräcka pojkarna på landsbygden att välja självmord, infört den mosaiska lagen som ett appendix till Sveriges lag. Det innebar att straffen blev rent gammaltestamentliga och minsta lilla brott mot lagen kunde leda till dödsstraff genom exempelvis stening. Kanske behövdes detta för att få pojkarna att ställa upp sig i de krigandes led. I praktiken ålåg det häradstingen att se till att en självmördares kropp fick rätt och lagom straff, vilket i sina mer drastiska former betydde att man höll rättegång över ett lik (Hadlaczkzy 2011)².

Under Upplysningen, på 1700-talet fick Sverige fläktar från det upplysta Europa med en egocentrism, sett ur vår tids ögon, d.v.s. tanken på att ”du själv bestämmer över ditt liv”. Samtidigt drog en våg av självmord fram över främst Tyskland. Man hävdade att det var unga män som förläst sig på J.W.von Goethes brevroman Den unge Werthers lidanden som nu gjorde det ”enda rätta”. Hur det egentligen var med denna självmordsvåg vet man inte säkert. Dock är det så att självmord som smittar fortfarande kallas ”werthereffekten” inom suicidologin (Ringskog Vagnhammar & Wassermam 2010).

Under 1800-talet och industrialiseringens tid tog samhället över mycket av självmordspreventionen från kyrkan. Kyrkans prevention hade mest bestått i förbön och psalmsång då en som önskade livet av sig ansågs besatt av Hin onde. Den prevention som nu tog form handlade i stort sett om förvaring. Man låste alltså in de människor vars tankar föll på suicid och tvingade dem till ett liv som fångar. För klarhets vinnande kan man kanske drista sig till att framkalla en bild av fattighjonen i Lönneberga. Litteraturen ger en ovärderlig bild av samhällets syn på självmördare. Vilhelm Moberg beskriver i sin roman Raskens hur den indelte soldaten Klang, som i alla tider misskött sig och sitt hem mister sin fru i självmord. Lena Klang hänger sig på vinden. Moberg beskriver sedan hur man när det blivit mörkt släpar och lyfter

---

² Hadlaczkzy, Gergö. Föreläsning om *suicidprevention i teori och praktik*. Karolinska Institutet Stockholm 2011.

hennes kista över kyrkomuren då hon inte fick komma in genom grinden. Sedan begravs hon avsides tillsammans med de andra ur samhället utstötta. Detta var i slutet av 1800-talet.

Detta komplexa problem blir lite lättfattligare med denna bild. Det är inte bara dödsfallet i sig som är det hemska, det är samhällets syn, det är kyrkans syn, det är lagens syn som också skall sammanfogas till en bild av en människas tragedi. 1864 togs straffen för självmord bort i den svenska lagen och 1908 togs de kyrkliga sanktionerna bort i Sverige men straffen lever kvar på många ställen i Sveriges närhet och ibland även inom Sveriges egna gränser.

Denna historiska bakgrund gör det möjligt för oss att förstå varför självmordet är ett tabubelagt fenomen och därigenom också varför ordet *självord* kan vara tabubelagt, med andra ord långt ifrån neutralt. Det speglar att självmord är ett brott, till och med ett grovt brott: ett mord.

4. Semantisk teoriram

En av de mer grundläggande distinktionerna inom ordsemantik är den mellan denotation och konnotation eller intension och extension. Å ena sidan har orden ett innehåll, å andra sidan pekar orden ut företeelser i verkligheten (eller möjligen fantasin). Vad det gäller orden självmord och suicid kan deras grundbetydelse beskrivas med orden 'att för egen hand avsluta sitt liv i förtid'. Vad gäller ordens denotation torde rimligtvis gälla att det i alla tider har förekommit att människor har tagit sitt liv, även om metoderna har varierat. Företeelsen är alltså tämligen konstant; man kan jämföra med ord som hus eller tåg, där det är uppenbart att företeelserna förändras genom åren, vilket leder till att nya ord kan behövas (*ånglok, rälsbuss, höghastighetståg* o.s.v.). Så är det inte med orden självmord och suicid. De pekar ut samma företeelser nu som förr. Däremot kan människors syn på företeelsen förändras och så har också skett, vilket här beskrivs ovan under rubriken 3. Historisk bakgrund till problematiken kring företeelsen självmord.

Utöver ett ords grundbetydelse brukar man också tala om en eller flera mer subjektiva delar av betydelsen. Stilistisk betydelse är ett exempel. Men det för detta arbete mest relevanta är ordens associativa betydelse (referens). Människor är i stort överens om vad matematik är, men de skiljer sig åt i sina associationer. Någon säger "tråkigt", någon "svårt" eller "vackert" o.s.v. Ordens associativa betydelse kan undersökas på en del olika sätt. Det finns två vanliga sätt att undersöka ords associativa betydelse. Ett vanligt sätt är att använda Osgood-skalor av typen 'god-ond', 'aktiv-passiv', 'kall-varm', där respondenterna ombeds placera in orden på en fem- eller sju gradig skala mellan de båda ändpunkterna. Ett annat sätt är att på locka fram ord man associerar med stimulusordet, alltså ungefär: "Vad tänker du på när du hör ordet självmord?"

4.1. Tabu och rädsla

Vad gäller orden *självmord* och *suicid* kommer en annan del av semantiken in i bilden. Som regel används termen tabuord för de ord som gäller här. Om ett ord är tabubelagt, så betyder det att ordet inte får användas. Ibland använder man då en

förskönande omskrivning, en eufemism. De tabubelagda orden är typiskt hemmahörande inom områden som på något sätt är känsliga i vår kultur. Områden som religion, sex, avföring och död hör hit. Samhällets förändring kan göra att nya områden blir känsliga (eller tabubelagda). Ett sådant område i modern svensk kultur är etnicitet. Det är helt enkelt mer komplicerat idag att tala om olika folkgrupper i dagens befolkning, och detta visar sig i vilka ord man använder. Ord som *utlänning*, *zigenare* och *neger* kunde tämligen fritt användas för några decennier sedan. I dag har det blivit mycket mer komplicerat.

Frågor kring döden är ett av de känsliga ämnesområdena, och en underavdelning till detta ämnesområde är självmord, och där är känsligheten än mer uppenbar. Det är lättare att tala om död och dödsfall än om självmord. Svårigheten och känsligheten är förstås knuten till situationen. De flesta kan tala om antalet dödsoffer i en bombexplosion och om den senaste självmordsstatistiken i Sverige. Svårigheten och känsligheten kommer in när dödsfallet eller självmordet finns i vår närhet och vi exempelvis talar med en nära anhörig.

Lars-Gunnar Andersson diskuterar i *Fult språk* de områden som brukas beläggas med tabu. *Tabu*, är polynesiska och betyder 'det förbjudna'. Motsatsen är *noa* och både *tabu* och *noa* är besjälade av *mana*-kraften. Kraften som bor i ordet eller företeelsen ordet står för (Andersson 1985). Andersson skriver, att enligt svensk folktro ansågs det farligt att benämna vissa djur med dess rätta namn då man trodde att det skulle locka fram djuret. Istället började man använda eufemismer såsom varg istället för det tabubelagda ordet *ulv*. Det vi reagerar på kan vara både formen och betydelsen av ordet, eller båda. Det kan finnas neutrala ord som inte ger mycket mer än informationen som ordet bär (Andersson 1985). Vid sådana ord som Lars-Gunnar Andersson kallar fula reagerar vi inte bara på ordet utan också på dess innehåll. Så är det med ordet *självmord*. Det är fortfarande vanligt att självmord tystas ner och att andra dödsorsaker anförs. Det är inte så historiskt avlägset när döden kunde annonseras med "begravning sker i stillhet", vilket ofta betydde att ett självmord var begånget. För att komma bort från denna rädsla behöver vi antagligen något mindre skrämmande ord. Det är ju inte bara just självmord som är belagt med tabu. Även ordet dö omgärdas historiskt sett av en mängd eufemismer: *gå bort*,

lämna oss eller det mycket vardagliga *trilla av pinn*. Allt detta för att inte dra in döden i huset.

4.2. Icke-språkliga kulturella förändringar som direkta orsaker till semantisk förändring

Semantiken är den gren inom språkvetenskapen och den teoretiska filosofin som undersöker betydelse – inte *vad* ord betyder, utan *hur* de betyder och hur man lär sig betydelsen av ett ord. Det är alltså våra enskilda och samfälliga känslor, upplevelser och förnimmelser etcetera som ger oss känslan av att förstå ett ord och hur det används (Cassirer 2003). Cassirer talar om ord med värde och styrka. Ordet självmord får räknas till ett ord med mycket kraft och styrka i sig. Den stilvalör som ordet självmord äger är undantagslöst av pejorativ karaktär. Tänk bara på följande ord: självmordsattack, självmordsbombare, självmordspilot och självmordsuppdrag (Cassirer 2003). Cassirer talar om följande stilnivåer och variabler som bestämmer dessa:

Värde och styrka: Ord är laddade. Varför det är så torde vara uppenbart, då varje ord, där t.ex. ordet *mord* står som för- eller efterled är ett starkt värdeladdat ord som alltid får oss att reagera negativt och anta att ett brott är begånget och att någon är död.

Känslor och stämningar: Hur vi reagerar inför ett ord såsom t.ex. *självmord* beror naturligtvis på vilket förhållande vi har till ordet. Är det endast något vi hört talas om, är känslan måttlig. Om jag däremot är svårt drabbad med självmord i familjen är ordet starkt förknippat med tunga känslor och minnen. Då har ordet utövat sin emotiva makt.

Även Sjöström kallar ord som självmord emotiva, dvs. de för med sig en känsla. Vi upprörs emotionellt av ordet *självmord* och därför vill vi inte tala om företeelsen. I och med att man har svårt att frigöra sig från den emotionella komponenten i ordet *självmord*, går bildandet av avtabuerade synonymer sakta (Sjöström 2001). Sjöström talar om icke-språkliga kulturella förändringar som direkta orsaker till semantiska förändringar. Det handlar om kognitiva förändringar hos användaren som inkluderar förändrade attityder och emotioner till ordet. Förändringar som avser förväntningar

från samhällets sida, i fråga om politiskt korrekthet. Idag förväntas man i samhället använda politiskt korrekta ord som rom, söderhavskung, chokladboll och same i hopp om att skapa ett icke-diskriminerande samhälle. Förändringarna i samhället ger de ”nya” orden en neutral konnotation till företeelserna i användarens tankar och känslor. Sjöström tar även upp det faktum att semantiska förändringar inte sker trots ny kunskap hos användarna om de företeelser orden representerar. Skälet är att det kan vara svårt att lära om, att behöva byta ord för en företeelse som för användaren varit naturlig att använda. I många fall kanske inte haft den negativ konnotation som samhället nu format. Är man uppvuxen med Pippis pappa som negerkung i Söderhavet och med nöje njuter av en negerboll utan några diskriminerande avsikter (Sjöström 2001).

5. Metod och material

För att få ett grepp om användningen av och attityderna till orden självmord och suicid har jag genomfört en enkät. I den efterfrågas vilket ord man använder för företeelsen att för egen hand i förtid avsluta sitt liv. Formuleringen är vald för att inte ge någon hänvisning till något av de givna svarsalternativen. Alternativen är valda för att kunna jämföras med den undersökning som Socialstyrelsen gjort i samma ärende och för att då möjligen kunna användas som ett komplement i en vidare diskussion kring ordvalet i kommande skrivelser och informationsmaterial.

Enkäten har under två månader varit tillgänglig på den interaktiva webbsidan Facebook och där varit spridd till 627 personer. Dessa har ett åldersspann på 18-70 år. För att täcka upp den yngre åldersgruppen har jag även inhämtat enkätsvar från två gymnasieklasser och kan inalles inräkna 187 enkätsvar. Enkäten var så konstruerad att man endast kunde svara en gång och endast på ett ordval. Man kunde även frivilligt lämna egna kommentarer om orden. Enkäten finns i sin helhet under bilaga 1. Här ges ett exempel på frågeutformningen:

Vilket ord använder du för företeelsen att för egen hand i förtid avsluta sitt liv?

Alltid "självmord"

Nästan alltid "självmord"

Växlar mellan "självmord" och "suicid"

Nästan alltid "suicid"

Alltid "suicid"

De som svarat "nästan alltid självmord" gav kommentaren att de föredrog "ta livet av sig" eller "ta sitt liv". Då dessa uttryck inte var ett alternativ i Regeringens eller Socialstyrelsens undersökning gjorde jag ett medvetet val att heller inte använda mig av det ordvalet i enkäten. Verbuttrycken "ta sitt liv", "ta livet av sig" och substantiven självmord och suicid är språkligt sett inte grammatiskt utbytbara alternativ i sig. Att man i vardagliga sammanhang oftare använder uttrycken "att ta livet av sig", "han tog livet av sig" eller "hon tog sitt liv" än uttrycken "han begick

själv mord” eller ”de begår suicid” kan vi konstatera överlag. I enkäten var det dock av ovan nämnda skäl väsentligt att fokus endast låg på de två alternativa orden *själv mord* och *suicid*.

För att få en uppfattning om hur frekventa orden *själv mord* och *suicid* i vår tid är användes gränssnittet Korp vid Språkbanken vid Göteborgs universitet. Resultatet av sökningarna i Språkbanken visar de vanligast förekommande sammansättningarna med *själv mord* och *suicid* som förled och det typiskt mest frekventa orden i omedelbar anslutning till orden *själv mord* och *suicid*. Syftet med jämförelsen är att se i vilken mån de båda orden används i olika sammansättningar för att bilda nya och i vilken kontext de förekommer. Detta för att dra slutsatser om hur nära förestående en terminologiväxling är och om den är möjlig språkligt sett.

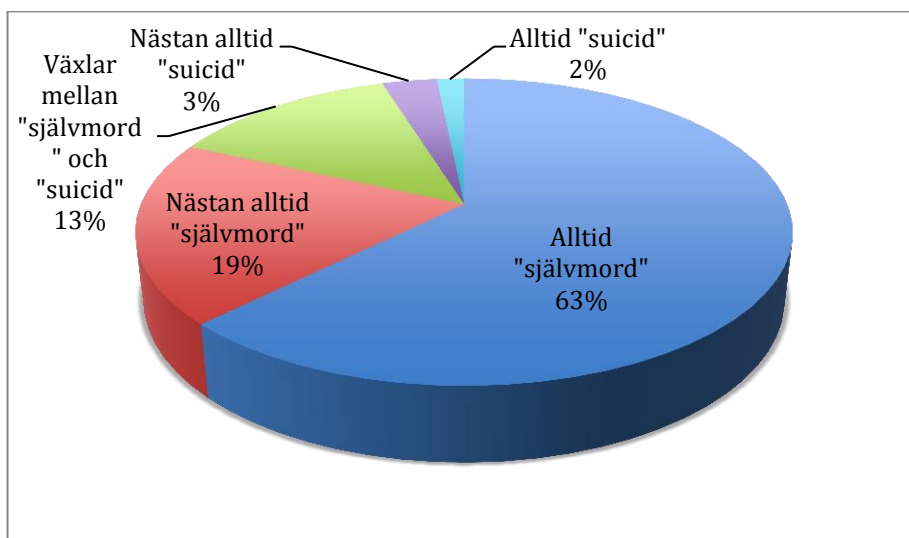
6. Resultat

6.1. Enkätundersökningen

Figur 1 visar procentuell andel svar gällande val av ord för företeelsen ”ta sitt liv”. Svartalternativen i enkätundersökningen är:

- Alltid självmord
- Nästan alltid självmord
- Växlar mellan självmord och suicid
- Nästan alltid suicid
- Alltid suicid

Resultatet bygger på 187 svar från personer mellan 18 och 70 år. Undersökningen genomfördes dels via Facebook, dels i en gymnasieklass på Burgårdens gymnasium i Göteborg. Nedan redovisas även de kommentarer om orden som av ovan nämnda personer frivilligt lämnats i enkäten. Se Tabell 1 och Tabell 2.

Figur 1. Resultat av gällande val av ord för företeelsen att ta sitt liv

Resultatet visar här ett tydligt övertag för alternativet ”självmord” över alternativet ”suicid” som endast valdes av 5 procent av de tillfrågade i fråga om tydligt

förstahandsval eller som preferens i de flesta fall. De som ser båda alternativen som gångbara och växlar dem emellan motsvarar 13 procent av de tillfrågade. Resultatet visar en allmän tendens i samhället att föredra ordet självmord med de konnotationer ordet har.

6.2. Konnotationer i enkätsvaren till orden *självmord* och *suicid*

Tabell 1 visar de konnotationer som i enkätsvaren lämnats till ordet självmord. Associationerna har här delats in i tre kategorier: person, handling och känsla. Flertalet av associationerna skulle kunna placeras i mer än en av dessa kategorier.

Tabell 1. Associationer till ordet *självmord*

Person	Handling	Känsla
”hjälplos”	”sitter i skiten”	”en förlust”
”vilsen”	”easy way out”	”trångsynthet”
”deprimerad”	”den ultimata handlingen”	”rädsla”
”osäker”	”fegt”	”anhöriga skäms”
”mobboffer”	”dömer inte med borde funnits en annan lösning”	”inget att skoja om”
”knarkare”	”onödigt”	”kan smitta”
ensam	”aggressivt”	”inget man skall tala om.”
”feg”		”Hatar den som gjorde det!”
”tragisk person”		”ett nederlag”
”dum i huvudet”		”något hemskt”
”gav upp för tidigt”		”ett sätt att försöka få hjälp”
”psycho”		”laddat ord”
”svag”		”starkt ämne”

De allra flesta ord och uttryck de tillfrågade associerat till har en mycket negativ klang i samtliga tre kategorier. En dömande attityd är vanlig här, både till personen som tar sitt liv, till själva handlingen och den känsla företeelsen skapar hos de tillfrågade. Det finns även ett visst uttryck av medlidande både för personen som tar sitt liv och i känslan företeelsen skapar hos de tillfrågade.

Tabell 2. Associationer till ordet *suicid*

Person	Handling	Känsla
"sjukdom"		"akademiskt"
		"överklassord"
		"läkarspråk"
		"kallt och sterilt"
		"förstår inte"
		"engelska"
		"latin"
		"neutralt"
		"psykiatrisk terminologi"
		"kliniskt"
		"diagnos"

Associationerna till ordet *suicid* är nästa helt knutna till den känsla som **ordet** *suicid* skapar hos de tillfrågade. För kategorin Handling gavs inga associationer. Associationerna är även överlag färre för ordet *suicid*. Skillnaden i associationerna till de båda orden självmord och *suicid* skiljer sig därmed åt i två avseenden. Den första skillnaden är att de tillfrågade till allra största delen känslomässigt har associerat till själva företeelsen "att ta sitt liv" i konnotationerna ordet självmord ger, medan man för ordet *suicid* endast känslomässigt associerar till själva ordet *suicid*. Den andra skillnaden är att associationerna överlag stilistiskt ligger på olika nivå. För ordet *suicid* uttrycks associationerna med ett mer sakligt och objektiva ordval, medan associationerna för ordet självmord är starkt känslomässiga och är uttryckta med ett vardagligt ordval ofta med en pejorativ klang.

Kategoriuppdelningen "Person", "Handling" och "Känsla" är skapad utifrån de ord och uttryck de tillfrågade valde för att uttrycka sina associationer. Mitt syfte är att försöka se vad associationerna till de båda orden *självmord* och *suicid* egentligen pekar på i fråga om de tillfrågades underliggande värderingar. Riktas sig associationerna främst till ett ev. dömande eller bedömande av personen eller av själva handlingen "att ta sitt liv"? Även vilka känslor orden *självmord* och *suicid* väcker kring företeelsen, är viktigt för att kunna resonera om vad man behöver fokusera på i ett ev. försök till terminologibyte.

6.3. Sammansättningar med orden självmord respektive suicid som förled

Följande jämförelse mellan sammansättningar där orden självmord respektive suicid ingår som förled (Tabell 3), är framtagen utifrån en sökning i gränssnittet Korp vid Språkbanken vid Göteborgs universitet. Resultatet bygger på 72 korpusar bestående av Läkartidningen 1996-2005, GP 2001-2013, Webbnyheter 2001-2013 och tidningen 8 sidor. Därutöver sociala medier: Diskussionsforum Familjeliv: Allmänna rubriker och Flashback (Droger, Fordon & trafik, Hem, bostad & familj, Kultur& media, Livsstil, Politik, Samhälle, Sex, Vetenskap & humaniora) samt en mix av Twitter.

Här visas de mest frekventa sammansättningarna i rangordning efter antal träffar i det utvalda sökuralet. Här anges endast den form av ordet som först kommer i turordning. Sammansättningens övriga former såsom obestämd/bestämd form, singular/plural eller olika verbformer såsom participformer, tempusformer anges inte. Syftet här är att påvisa med vilka ord man kombinerar orden självmord respektive suicid, vanligen med andra substantiv eller i enstaka fall adjektiv. De kursiverade orden finns endast med förledet självmord eller suicid. Övriga ord förekommer med båda alternativen.

Tabell 3. Sammansättningar med orden självmord och suicid som förled

självmords-		suicid-	
		suicide (eng.)	4 034
självmord	95 469	suicid (subst.) ³	1 846
<i>självmordsbombare</i>	15 639	suicidförsök	674
självmordstankar	10 937	suicidtankar	525
självmordsförsök	8 642	suicidrisk	244
självmordsbenägen	7 221	suicidprevention	229
<i>självmordsattentat</i>	1 749	suicidhot	131
<i>självmordsbombningar</i>	1 708	suicidbenägen	113
självmordsattacker	1 067	suicidforskning	89
<i>självmordsdåd</i>	951	⁴ suicidesushi	83

³ Den felaktiga formen *suicid* används i enstaka fall istället för det korrekta adjektivet *suicidal*. (Se Tabell 4, exempel 11 för ordet suicid.) Exakt hur många dessa är i denna statistik finns ingen siffra på.

självordsbrev	809	⁵ suicidegirls	57
<i>självordsuppdrag</i>	609	suicidplaner	52
självordsstatistiken	550	suicidsyfte	41
självordsrisk	461	suicidriskbedömning	40
självordsbomber	448	suicidfall	32
<i>självordsbomba</i>	445	suicidnära	29
självordshot	409	suicidpreventiva	25
självordsplaner	372	<i>suicidmonstret</i>	22
självordstrådar	352	suicidhandlingar	19
självordsfrekvensen	345	suicidfrekvens	17
självordsbenägenheten	338	suicidbedömning	14
självordskandidat	300	suicidtalen	14
hyposjälvordsteori	278	suicidforskare	10
självordsfall	194	<i>suicide-by-cop</i>	10
<i>självordshypotesen</i>	161	suicidproblematik	10
självordsbeteende	132	suicidpatienter	9
<i>självordspakt</i>	117	suicidproblematik	9
självordstalen	105	suicidtrendens	9
<i>självordssekt</i>	102	suicide-bomber	9
självordsmetod	100	suicidbeteende	8
självordspiller	92	<i>suicidvak</i>	8
självordspolitik	88	suicidtalet	8
självordsprevention	84	<i>suicidscreening</i>	7
självordsnära	83	suicidstatistiken	6
<i>självordspiloter</i>	80	suicidmetoden	6
självordstendenser	73	suicidtrådar	6
<i>självordsklinik</i>	73	suicidteorin	5
självordshandlingar	62	suicidfrågor	4
självordssyfte	58	suicidbenägenheten	4
självordspreventiva	38	suicidkandidater	3
självordsproblematik	18	suicidbrev	3
självordshets	11	suicidpiller	2
självordspatienter	9	suicidpolitiker	1
självordsriskbedömningar	6	suicidattacker	1
självordsforskning	4	suicidbomber	1
självordsfrågor	4		
självordsbedömning	3		

⁴ ”Suicidesushi” tycks vara ett antaget begrepp eller namn som används på Flashback:Kultur&Media.

⁵ Suicidegirls.com är en internetsajt. Denna diskuteras på diskussionsforumet Flashback.

6.4. Typiskt förekommande ord i omedelbar anslutning till orden självmord respektive suicid

Följande jämförelse mellan typiskt förekommande ord i direkt anslutning till orden självmord respektive suicid (Tabell 4), är framtagen utifrån samma sökning som ovan, i gränssnittet Korp vid Språkbanken vid Göteborgs universitet. Resultatet bygger även här på 72 korpusar bestående av Läkartidningen 1996-2005, GP 2001-2013, Webbnyheter 2001-2013 och tidningen 8 sidor. Därutöver sociala medier: Diskussionsforum Familjeliv: Allmänna rubriker och Flashback (Droger, Fordon & trafik, Hem, bostad & familj, Kultur& media, Livsstil, Politik, Samhälle, Sex, Vetenskap & humaniora) samt en mix av Twitter. Valet av korpusar syftar till att ge en bred bild av förekomsten av orden självmord respektive suicid i olika sociala sammanhang; från den yrkesspecifika Läkartidningen till vardagliga diskussionsforum och Twitter.

Här visas de mest frekventa orden i rangordning efter antal träffar i nämnda sökval. Siffran inom parentes efter de fetstilta orden, anger hur många gånger just den relationen finns i det valda korpusarna. Exempelen avser endast att visa en typisk mening där ordet förekommer. Källan varur meningen är hämtad står inom parentes efter exemplet.

Tabell 4. Typiskt förekommande ord i omedelbar anslutning till självmord och suicid

självmord	suicid
begå (21 835) Exempel: ”Vi lever inte i afrika så man behöver varken begå självmord eller svälta ihjäl om A-kassan tar slut.” (Familjeliv: Allmänna rubriker Ekonomi & Juridik)	för (210) Exempel: ”Självmordsstatistiken är tio gånger så hög för fullbordad suicid.” (Familjeliv: Allmänna rubriker – Kropp & Sjal)
ta (9 523) Exempel: ”Min pappa har inte sett henne på 5 månader och försökte vid en punkt ta självmord för att han inte pallade det längre.” (Familjeliv:	om (114) Exempel: ”Denna hemsida är en resurs för alla som känner sig berörda eller vill veta vem om suicid och hur det kan förebyggas.” Familjeliv:

Allmänna rubriker Ekonomi & Juridik)	Allmänna rubriker – Kropp & Själ)
vara (6 023) Exempel: "Själv mord är tragiskt, än mer tragiskt när de är unga." (Familjeliv: Allmänna rubriker Ekonomi & Juridik)	vara (90) Exempel: "Men suicid är en problematik som idag är oerhört vanlig och man måste få utrymme att ha en diskussion om det." (Familjeliv.se)
om (3 920) Exempel: "Kontakterna som handlar om självmord ökade med tio procent jämfört med år 2003." (8 SIDOR)	till (88) Exempel: "Jag sågs som utagerande, inte depressiv..men jag hade suicidtankar och gjorde två förberedelser till suicid." (Familjeliv - Känsliga rummet)
till (2 992) Exempel: "Men å andra sidan har jag aldrig sett eller upplevt den regelrätta terrorn som leder till självmord." (Familjeliv.se)	begå (88) Exempel: "Jag mådde skitkasst länge efteråt. trots att det visade sig att det var inte h*n som begått suicid." (Familjeliv.se)
med (2 612) Exempel: "Visst är det allvarligt med självmord som kommer efter sådana internetbesök." (Familjeliv.se)	av (80) Exempel: "För 10 år sedan trodde jag att jag skulle leva till 25 o sen dö av suicid eller droger!" (Familjeliv.se)
politiskt (2 014) Exempel: "Det här kommer aldrig att genomföras, det är politiskt självmord för det parti som genomför det."(Familjeliv: Allmänna rubriker Ekonomi & Juridik).	med (41) Exempel: "Han har de senaste sex månaderna hotat med suicid fyra gånger, tagit av sig ringen, slitit sönder halsbandet jag gav honom i julklapp /.../." (Familjeliv: Känsliga rummet)
för (1 747) Exempel: "Sedan är det alltid vanskligt att "skuldbelägga andra för någons självmord." (Familjeliv.se)	genom (40) Exempel: "Jag är medlem i en förening som heter Spes, som är till för oss som förlorat anhöriga genom suicid." (Familjeliv: Allmänna rubriker: Kropp & Själ.)
kollektiv (1 369) Exempel: "Jag trodde du skulle ut och ha kul, inte får lust till kollektivt självmord." (Familjeliv.se)	förebygga (36) Exempel: " En del forskning tyder på att psykiatrin inte ens i en utopisk vårdsituation kan förebygga suicid effektivt." (Flashback: Vetenskap & Humaniora)

<p>av (935) Exempel: "Då skulle många kraschar, många funderingar och kanske genomförandet av självmord slippa ske." (Familjeliv: Allmänna rubriker – Ekonomi & Juridik)</p>	<p>vid (22) Exempel: "Berusning är mycket vanligt vid suicid." (Flashback – Vetenskap & Humaniora)</p>
<p>begå (925) (efterställt verb) Exempel: "Visst ett självmord har begåtts i mitt sovrum, men det är inget som stannat kvar." (Familjeliv: Allmänna rubriker Hus & Hem).</p>	<p># suicid (21) Exempel: "Vi måste våga # prata om # psykisk ohälsa # suicid om fler ska överleva" (Twittermix)</p>
<p>överväga (563) Exempel: "Om man vill hävda att det krävs för att man ska överväga självmord så vill jag se några belägg för det." (Familjeliv: Allmänna rubriker – Samhälle)</p>	<p>nästintill (15) Exempel: "Mamma tog ledigt från jobb och var här en dag men då blev svärmor nästintill suicid över det faktum att min mor skulle handskas med HENNES sonson." (Familjeliv – Känsliga rummet)</p>
<p>social (520) Exempel: "Att bli straffad för det innebär socialt självmord för vilken medborgare som helst." (Familjeliv: Allmänna rubriker – Kropp & Sjal)</p>	<p>per år (14) Exempel: "En annan jämförelsepunkt av intresse är att 3 miljoner satsas på suicidprevention när 1700 svenskar dör i suicid per år." (Flashback-Politik) ⁶</p>
<p>genom (387) Exempel: "Jag förlorade min bror för 16 år sedan genom självmord." (Familjeliv: Allmänna rubriker – Kropp & Sjal.)</p>	<p>ta suicide / ta suicid (5/3) Exempel: "Ett antal har ja sjunkit igenom banan och måste ta suicide för att respawnna." (Flashback: Dator & IT.)</p>
<p>vid (353) Exempel: "Media brukar vara tyst vid självmord." (Flashback: Samhälle)</p>	<p>politiskt (2) Exempel: "Annars skulle jag vilja säga att det är naturligt att från Sverige stödja Israel /.../och det är politiskt suicid att gå emot judar i dagens media." (Familjeliv: Allmänna rubriker – Samhälle)</p>
<p>förebygga (126) Exempel: "Ett första förslag på en handlingsplan för att förebygga självmord lades fram redan 1995." (Webbnyheter 2005).</p>	<p>kollektiv (2) Exempel: "De i självmordssektorer som begått kollektivt suicid... i hurpass stor utsträckning handlade de i enlighet med sin sanna vilja?" (Flashback: Sex)</p>

⁶ I detta sökurval i gränssnittet Korp vid Språkbanken finns inte prepositionen i nämnd i statistiken.

<p>#själv mord (84) Exempel: ”13 åring som tog #själv mord hade mer bakom det än nätmobbningen /.../. (Twittermix)</p>	<p>social suicide (2) (engelsk stavning) Exempel: ”Är lite sugen på att gå ut och promenera med musik i lurarna men är lite rätt för att det blir social suicide om man stöter på någon annan människa.” (Flashback: Droger)</p>
<p>per år (68) Exempel: ”Det dör fler människor i självmord per år än i trafiken.” (Familjeliv: Allmänna rubriker – Kropp & Sjal)</p>	<p>begå (5) (efterställt verb) Exempel: ”Många suicider begås av människor i affekt, d.v.s. att dem agerat impulsässigt /.../.” (Flashback: Politik)</p>
<p>nästintill (3) Exempel: ”nä det får man väl inte någonstans men här på fl är det nästintill självmord att skriva en sådan sak som att skriva att man röker eller snusar under graviditeten.” (Familjeliv: Känsliga rummet)</p>	<p>överväga (3) Exempel: ”En sak som verkligen skulle göra att jag skulle överväga suicid är att bli lurad av någon tjej på kärlek och sedan på kuppen bli av med mina tillgångar.” (Flashback: Hem, bostad & familj)</p>

En sökning ur endast Läkartidningen 1996-2005 (10 korpusar) i gränssnittet Korp i Språkbanken visar att frasen ”begå självmord” förekommer i 142 fall. ”Begå suicid” förekommer i endast 8 fall. Det vanligast förekommande verbet före suicid är ”förebygga”: ”En viktig uppgift för suicidforskningen är att antingen acceptera och ytterligare belägga betydelsen av att behandla deprimerade unga och vuxna med antidepressiva läkemedel för att förebygga suicid – eller att falsifiera hypotesen.” (Läkartidningen 2005). *Suicid* förekommer där 336 gånger, medan ordet *själv mord* förekommer 1 268 gånger.

7. Diskussion och analys

7.1. Resultatdiskussion

Resultatet av min enkätundersökning visar att merparten av de som svarat använder ordet *själv mord* när de talar eller skriver om företeelsen att för egen hand avsluta sitt liv i förtid. Resultatet förvånar inte. Det är snarare förväntat. Detta bekräftas även i sökningen i Språkbanken vid Göteborgs universitet där antalet träffar i stort för ordet *själv mord* visade 95 469 jämfört med 5 880 för *suicid/suicide*. Intressant här är att man oftare använder det engelska ordet *suicide*; 4 034 träffar jämfört med det svenska *suicid* med 1 846 träffar.

7.1.1. Resultatet av enkätundersökningen – den största gruppen

Att den största gruppen i enkätresultatet, bestående av 117 respondenter, som då de har anledning att tala om självmord, just då använder ordet *själv mord*, beror enligt mig på att de inte har något annat ord att ta till. Jag kan tänka mig att man i denna grupp initialt använder *själv mord* men sedan mjukar upp med uttrycket ”ta sitt liv” eller ”ta livet av sig”. Att använda *suicid* verkar inte vara aktuellt. Man kan knyta detta till de konnotationer ordet *suicid* ger, såsom ”överklassord”, ”kallt och sterilt”, ”förstår inte”, ”engelska” och ”latin”, under kategorin känsla i Tabell 2. I valet mellan ordet *själv mord* och *suicid* i olika diskussionsforum i Språkbanken vid Göteborgs universitet, vinner alternativet *själv mord* överlägset. Ordet *själv mord* får 86 833 träffar i 38 korpusar; Familjeliv och Flashback, medan *suicid* får 1 475 resp. 3 152 för det engelska *suicide*. Detta bestyrker resultatet i enkätundersökningen. Det absolut vanligaste uttrycket i samtliga korpusar med sammantaget 95 469 träffar på ordet *själv mord/själv mord*- från Läkartidningen, tidningstexter, webbnyheter, diskussionsforum och Twitter är verbfraserna ’begå självmord’ och ’ta självmord’ med över 30 000 träffar, medan frasen ’begå *suicid*’ i motsvarande situation endast får 88 träffar. (Se tabell 4.)

7.1.2. Resultat av enkätundersökningen – den näst största gruppen

Den näst största gruppen i enkätresultatet omfattar de 36 personer som nästan alltid använder *själv mord* men dock då och då lägger in ordet *suicid*. Där är frågan i vilket sammanhang ordet *suicid* föredras framför *själv mord* mycket intressant. Det kan verka troligt att ordvalet beror på sammanhanget, där *suicid* låter mer vetenskapligt eller att mottagaren man riktar sig till förväntar sig ett mer neutralt eller medicinsk begrepp. Intressant är här då att konstatera förekomsten av ordvalet *själv mord* överstiger markant jämfört med ordvalet *suicid* i Läkartidningen mellan åren 1996-2005. *Suicid* förekommer 336 gånger medan *själv mord* förekommer 1 268 gånger. Undersöker man förekomsten av sammansättningar med *suicid* som förled, märker man, att Läkartidningen tenderar att använda begreppet *suicid* något oftare än personerna i diskussionsforumen Flashback och Familjeliv. I tidningstexterna (GP) och i webbnyheterna förekommer sammansättningar med både *själv mord*- och *suicid*- som förled, men viss övervikt för *själv mord*. Detta kan vara ett tecken på att man i media försöker att närma sig det mer neutrala och medicinska konnotationerna i sin strävan efter objektivitet.

De enda sammansättningarna som inte förekommer med ordet *själv mord* som förled är ”*suicid screening*” som används i nyhetsmedia och i Flashback, ”*suicid vak*” och ”*suicid monstret*” som används endast i olika sajter på diskussionsforumet Flashback respektive diskussionsforumet Familjeliv, enligt Språkbanken. ”*Suicid screening*” är egentligen en hybrid, då ordet består av både ett svenskt och ett engelskt led. Stavningen borde vara *suicide*. Ordet förekommer med den svenska stavningen i både GP, webbnyheter och i Flashback. Att man valt ordet *suicid* framför *själv mord* kan ändå bero på att uttalet blir stämmer bättre med efterledet *screening*. Ytterligare en delförklaring till förledet *suicid* kan vara att *screening* är ett medicinskt begrepp som stilmässigt stämmer med ordet *suicid*. Skulle man fundera över varför man valt *suicid vak* och inte *själv mords vak* skulle förklaringen kunna vara att efterledet *-vak* i den betydelsen som avses här är relativt ovanligt. Konnotationen till *själv mords vak* kan möjligen leda till en *isvak*, vilket förmodligen inte är avsikten. Vore ordet *själv mords monstret* möjligt? Båda leden har en tydligt pejorativ valör. Det är enklare att skapa en distans till själva akten att ta sitt liv om

man använder ordet suicid, vilket kan vara anledningen att personerna i diskussionsforumen valt att inte använda sig av ordet självmord när de beskriver sina egna ångestfyllda känslor och tankar. Man vill trots allt inte förknippa sig själv med en mördare. *"Vissa dagar hänger suicidmonstret mig ofta kring halsen, och andra dagar på avstånd."* (Diskussionsforum: Familjeliv)

De ord som i nämnda sökning i Språkbanken vid Göteborgs universitet endast finns med förleden självmord- förekommer framför allt i nyhetsrapporteringen i terrorismens spår är: "självordsbombare", "självordsbomba", "självordsbombningar", "självordspiloter", "självordsuppdrag", "självordsattentat", "självordsdåd". Dessa ord förekommer istället med det engelska ordet suicide; "suicide pilots", "suicide attacks", "suicide-bomb attacks", "suicide-bomber". Detta med engelskt uttal. Däremot förekommer inte självmordspakt eller självmordssekt i något annat alternativ. Begreppen torde vara väl förankrade i människors medvetande och blir fasta uttryck, vilket försvårar en förändring i folkmun. Även självmordsklinik förekommer i engelsk tappning "suicide clinic", dock endast som en träff i Språkbanken i diskussionsforumet Flashback. "Självordshypotes", som i sig inte är något vanligt förekommande ord i korpusarna i Språkbanken, skulle lätt kunna ersättas med suicidhypotes, måhända med en viss formell stilmarkör.

7.1.3. Resultat av enkätundersökningen – den tredje största gruppen

De 25 personer i den tredje största gruppen, som säger sig växla mellan orden självmord och suicid torde själva ha en djupare förankring i medicinska eller vetenskapliga sammanhang, där ordet suicid upplevs lika naturligt som att tala om självmord. För denna grupp torde konnotationer såsom "läkarspråk", "diagnos" och "neutralt" vara i samklang. Används då de båda orden självmord och suicid på likvärdigt sätt? Om man studerar sammansättningar där båda orden förekommer som förled, verkar svaret bli jakande, om man baserar sin slutsats på sökningen i Språkbanken vid Göteborgs universitet med det sökurval som här föreligger. Användningsfrekvensen visar dock att suicid ligger i ett tydligt underläge. Motsvarande sammansättningar som för självmord som förled finns, men används inte lika ofta. (Se tabell 3). Gör man en syntaktisk frekvensanalys genom

gränssnittet Korp i Språkbanken för att utröna i vilka sammanhang orden självmord respektive suicid används i meningar i de för arbetet utvalda korpusar i Språkbanken (72 av 198 korpusar) ser man en viss skillnad, men är den relevant? Meningar med *begå självmord/ta självmord* är de absolut mest frekventa i sökurvalet. För ordet suicid är prepositionsfraserna *för suicid* och *om suicid* de mest frekventa. På tredje plats kommer meningar där både självmord och suicid fungerar som subjekt med det efterföljande verbet *är*. Stilmässigt är meningarna vare sig märkbart vardagliga eller formella. De typiskt förekommande orden i omedelbar anslutning som föreligger för ordet självmord föreligger även för ordet suicid om än i avsevärt mindre omfattning. (Se tabell 4). Här torde man kunna konstatera att orden i det närmaste vore utbytbara, rent språkligt.

7.1.4. Resultat av enkätundersökningen – de två minsta grupperna

I den fjärde och femte gruppen, bestående av 6 resp. 3 respondenter finner vi dem som svarar att de *"nästan alltid"* använda suicid och bara i undantagsfall säger självmord och dem som svarat att de *"alltid"* använder ordet *suicid*. Min slutsats är att dessa kommer i kontakt med suicid i det professionella livet, såsom läkare eller psykologer eller att man själv har erfarenhet av suicid i familjen eller i bekantskapskretsen och därför inte vill skuldbelägga den anhörige. Anhörigföreningen SPES (Suicidprevention och Efterlevandestöd) har under många år kämpat för att ordet självmord skall bytas ut mot suicid. SPES menar att så har skett med andra sjukdomar vi fått mer kunskap om såsom sockersjuka - diabetes, fallandesjuka - epilepsi, kräfta – cancer och slaganfall som idag heter stroke. Dessa förändringar speglar samhällets utveckling. Forskningen har gett oss mer kunskap kring dessa sjukdomar och till följd av en större och oftare förekommande information och diskussion kring sjukdomarna i offentliga sammanhang har läkarspråkets terminologi slagit igenom och tagit över. Detta gäller dock ännu inte användningen av ordet suicid, vare sig i Läkartidningen, i tidningstexter eller på Twitter. Sökningen i Språkbanken gällande nyhetstexter, d.v.s. GP (2001-2013), Webbnyheter (2001-2013) och 8 Sidor gav 6 930 träffar för självmord jämfört med 100 för suicid och 74 för engelska suicide. För Twittermix var förhållandet 2 069

träffar för självmord' och 792 för suicid. Denna grupp, som föredrar att använda ordet suicid kan ännu inte sägas representera allmänheten överlag.

7.1.5. Långsam utveckling i valet av ord

Vi behöver således vänja oss vid och öva in nya ord, vilket kan ta generationer, i synnerhet om företeelsen förblir en dold och tabubelagd angelägenhet. Det är bara drygt hundra år sedan det var i lag förbjudet att begå självmord. Det är knappast anmärkningsvärt att vi bara några få årtionden senare fortfarande är kvar i det "dömande" ordet! Man skulle kunna jämföra med abortfrågan, en fråga som i århundraden varit kontroversiell med som nu varken är tabu eller belagd med skam. Vad gäller ordet 'abort' används den medicinska termen i folkmun sedan slutet av 1800-talet, utan ett innefattande av ordet 'mord'. Det äldre ordet "fosterfördrivning" har en tydligt pejorativ klang med åtföljande negativa konnotationer. Uttryck som "avbrytande av havandeskap" eller "framkallat missfall" förlorar också mark mot det mer kliniska och korta ordet abort.

Lars-Gunnar Andersson förklarar att begreppet "fult ord" avser något vi inte vill tala om. Det upprör våra känslor. Andersson menar också att när vi hör ett ord så kan vi reagera på antingen formen eller betydelsen eller på båda. Enligt resultatet av enkätundersökningen kan man konstatera att ordet *självmod* ett ord som betraktas som fult både till utseende och innehåll. Jag har medvetet i min undersökning inte valt att använda eufemismer då dessa inte alls diskuteras vare sig i folkhälsopropositionen eller av Socialstyrelsen. Det betyder med stor sannolikhet att jag inte får fram det *egentliga* språkbruket kring företeelsen självmord men tror mig ändå kunna säga att självmord är det mest använda ordet, trots de känslor och tankar ordet medför hos den som använder ordet. Detta påstående styrks tydligt även av sökresultatet i Språkbanken i de 72 utvalda korpusarna med en bredd i textmaterialet bestående av Läkartidningen, GP, webbnyheter, diskussionsforum och Twitter.

7.1.6. *Attityden kan ändras*

De icke-språkliga kulturella förändringar Sjöström talar om som direkta orsaker till semantisk förändring, såsom förändrade attityder och emotioner i förhållande till ordet, visar att problemet med det föredragna ordet självmord är att det innehåller efterledet -mord, ett ord vars värde och styrka står orubbat. Det intressanta är således att trots att ordet *mord* kvarstår som pejorativt starkt värdeladdat och att vår kunskap om självmord – referenten - har ändrats under åren, är ordet det man vanligtvis väljer att använda. Kunskapen om företeelsen självmord har väl ändå utvecklats från att ha utförts av människor som varit besatta av djävulen och som kunnat störta hela samhället i olycka om inte rätt straff utmättes till svårt plågade, sjuka människor som med rätt behandling går att hjälpa och kanske rent av bota? Den kunskapen verkar dock inte vara allmänt spridd när man läser de kommentarer som lämnats på min enkät: ”hjälplos”, ”psycho”, ”knarkare”, ”tragisk person” och ”dum i huvudet”. Dessa ord kan inte sägas vara rättvisande för någon som i förtid tagit sitt liv, i dagens samhälle. De ovanstående beskrivningarna skiljer sig faktiskt ganska lite från den beskrivning en människa på 1600-talet hade använt om någon som tagit sitt liv. Dessa beskrivningar som kanske kan ses som en attityd-kunskapsmarkör till självmord är ju alla väldigt negativa. Hur kan man då tolka mina resultat i fråga om attityden till självmord?

Något förenklat skulle man kunna säga att en attityd till en del består av det som kallas emotion, till andra del av kognition och en tredje del av den handling man är villig att utföra avseende ordet i fråga. Vi kan här utgå från ett enkelt exempel: Choklad: palatal skön smakupplevelse – lustladdad tanke – jag köper! Detta sker utan minska ansträngning. Fenomenologiskt kommer dessa förnimmelser till oss. Likadant blir det då, som min undersökning visar, då man är hänvisad till ordet självmord. Genast uppstår negativa emotioner som omger detta ord, tanken känns tung och man undviker att tala om företeelsen. En förändring i min attityd till choklad skulle ju kunna komma till stånd om jag till exempel fick vetskap om att choklad var giftigt. Mina tankeförnimmelser och emotioner skulle efter en tid förändras och jag skulle avhålla mig från att äta choklad. Skulle t.ex. ordet *suicid* kunna skapa en attitydförändring till företeelsen och öppna för en mer utvecklande

diskussion kring fenomenet, en diskussion som möjliggör en större acceptans och effektiva behandlingsmetoder? Jag tror det. Associationerna de tillfrågade i enkäten gav till ordet *suicid* visar att ordet skapar färre negativa konnotationer och de känslor ordet väckte inte väcktes gentemot själva företelsen att ta sitt liv, utan istället till själva ordet i sig.

Sjöström diskuterar vidare en annan förändring i vår attityd som påverkar vårt val av ord och som kan betecknas som den ”politiskt korrekta”. Här utgör ordet *neger* ett bra exempel. Vårt samhälle har förändrats och det anses inte längre lämpligt att använda detta ord då det för med sig alltför många negativa associationer samtidigt som det naturligtvis är en generationsfråga. De äldre som kunde köpa en negerbrun kappa på 60-talet har kanske svårare att lägga sig till med det mer korrekta chokladbrun? Med ovanstående exempel vill jag tydliggöra min tanke om hur svårt det är att vänja sig av med ett ordbruk och lägga sig till med ett nytt.

7.1.7. Associationer och alternativ till ordet självmord

Sjöström talar om ”förändring i kunskap om referenten” som går ut på att trots att vår kunskap om ett område ökar så förändras inte ordet - substantivet. Vår kunskap om t.ex. *telefonen* ökar ständigt med nya användningsområden och finesser. Dock benämner vi apparaten fortfarande *telefon*. Här kan vi kanske se en möjlig språk teori som är tillämplig på ordet självmord. Trots att vår kunskap kring orsaker och anledningar till självmord, sitter ordet *i sig* orubbat. Beror det kanske på att kunskapen om orsakerna till självmord förbises och/eller att vi inte har något bra ersättningsord. Man ser i min enkät att en överväldigande majoritet väljer ordet *självmord*, detta trots att kommentarerna visar på en tydlig ovilja och negativ hållning till detta ord. Vi behöver således fler noa-ord som synonymer till självmord. Var finner vi sådana? Är det i litteraturhistorien? Att *offra sig till Oden* kan förmodligen inte bli aktuellt. Hon dog sin *kärleksdöd* ensam och utblottat är kanske vackrare, men skulle det fungera i dagens samhälle? Knappast. Möjligen *självspillan/självspilling* med betydelsen ’spilla’= fördärva? Troligen skulle ordet låta aningen ålderdomligt i dag. Ordet *självspillare* fungerar rent språkligt som sammansättning, men därefter blir ordbildningsmöjligheterna besvärliga. Semantiskt

finns dock idag en betydelse av oavsiktlighet i betydelsen spilla, vilket kan ge felaktiga associationer. Ordet självmord är enligt Hellquist en direktöversättning från det tyska ordet "Selbstmord" och översattes till en början *inte* med självmord utan med *döda sig själv* eller *dräpa sig själv*, enligt Hellquist (1970).

De konnotationer för ordet självmord som i sammanställningen av enkätsvaren ligger under kategorin "Handling" visar ett förlegat förhållningssätt till företeelsen. Man tänker sig den suicidale som "*feg*". Vari det tänkesättet består skulle vara mycket intressant att utreda vidare. Är det *feg* som i *inte vågar* leva vidare eller ett feigt sätt att ta itu med sin livssituation? Kan det koppas till "Easy way out"? En lätt väg ut? Den moderna forskningen visar att nästan varje suicid föregås utav en suicidal process som kan sträcka sig över flera år och i den processen tänker personen många, många gånger över sitt liv och att ett suicid sällan är en "Easy way out" (Beskow et al 2005.) Associationen "Onödigt", leder oss att tro att personen tänker på att ett liv spills på detta sätt. "Aggressivt" vittnar ju om en föreställning om att dödssättet är valt i vredesmod eller att det är ett aggressivt sätt att behandla sin kropp. Dock är ju orden feigt, onödigt och aggressivt knappast ord man medvetet vill skall förknippas med döden.

Konnotationerna i enkätsvaren för ordet självmord i kategorin "Känsla" kanske skulle kunna tala om sanningar eller trodda kunskaper. De ord jag väljer att lyfta fram här är de som beskriver syftet med min uppsats lite bättre än de andra. Jag tänker här på ordet "rädsla". Det finns alltså en uttalad rädsla för att närma sig ordet självmord. Det kan anknyta till föreställningen som också återfinns "det kan smitta" och även "inget man skall tala om", "starkt ord" och "laddat ord". Slutsatsen blir då: Jag är rädd för att tala om det för då kan det börja smitta och därför skall vi heller inte tala om detta! Man förstår av denna rädsla att självmord är ett ord och område som vi inte skall tala om i alltför lätta ordalag. Det skapar tanken och känslan att man skall hantera självmord med vördnad, ungefär som då man med skrämseleknik vill få barn att inte gå för nära vattnet, för då tar näcken dig! Vad gäller rädslan för smittoeffekten (werthereffekten) är det med suicid som med allt annat mänskligt, det smittar. Hårmode, längden på kjolen, vidden på byxorna och i mer extrema slag upplopp i London och stenkastning på polis i Rosengård.

Uppfattningen att ett självmord också kan uppfattas som ett *nederlag* väcker ju frågan kring vari nederlaget består. Är det ett nederlag för den enskilda personen, ett nederlag för vänner och familj eller nederlag för vårdinstanser? Det ord som ger en viss hänvisning är att ”anhöriga skäms”. Återigen kan man då tänka kring vilket annat dödssätt skulle man skämmas för?

7.1.8. Associationer till ordet *suicid*

Slutligen då de associationer som lämnades kring ordet *suicid*. Vi ser direkt att de är färre än till ordet *självmord*. Det blev tydligt att de inte var två jämbördiga synonymer vad gäller den emotiva förmågan. Den association som jag lite krystat fick in under kategorin ”Person” blev ordet ”sjukdom”. Resten av orden fick komma in under kategorin känsla.

Genast ser man att känslorden är helt utbytta. Här läser vi nu helt andra ord än de som knappt hade ändrat sig sedan medeltiden i fråga om ordet ”självmord”. ”Akademiskt” är en klok tanke, *suicid* är latin och de flesta sjukdomar brukar anges på latin. Att det är ”kallt och sterilt” är uppenbarligen inte så trevligt men bra mycket positivare än ”rädsla” och ”nederlag”. Man har uppfattat det som ”läkarspråk” och det är ju helt rätt och med lite god vilja kan man också förstå ”överklassbarn”. Det kan ju vara så att det är det akademiska språket man tänker på? Att det dessutom ger associationen ”neutralt” är ju trösterikt för dem som eftersträvar att komma bort från de dömande orden i *suicidsammanhang*. Det ord som dock är problematiskt är ”förstår inte”. Alla förstår *självmord*, men alla förstår inte *suicid*. Det är tydligt att associationerna är mer riktade till själva ordet *suicid* än till företeelsen att ta sitt liv.

Efter en någorlunda klar översikt över antalet svarande och deras associationer och kommentarer slås jag av det faktum att trots att många fördomar och många ålderdomliga föreställningar om självmord som kan ses bär dock inga kommentarer spår av det religiösa fördömandet, åtminstone inte i direkta uttal. Ingen kommentar kring självmordet som en synd går att finna.

Tidigare undersökningar visar att de personer och familjer som har erfarenheter av ett självmord skulle föredra att man i stället använder ordet *suicid*. Det blir rent

språkligt så att den som begår självmord blir en mördare och en mördare skall enligt vårt medvetande straffas. Därför skulle ordet *suicid* vara mer uthärdligt.

Folkhälsopropositionen använder både *självord* och *suicid* och Socialstyrelsens undersökning visade att folk föredrog ordet *självord*. Detta bör då rent språkteoretiskt hämma och försena en terminologiväxling mellan orden *självord* och *suicid* då det för detta krävs att en språklig innovation blir spridd och känd. Socialstyrelsens informationsmaterial är, som tidigare sagt, tänkt att nå den breda allmänheten och är då kanske i genomslagskraft att betrakta som direktreklam. Sören Sjöström diskuterar om detta överhuvudtaget har kraft nog att förändra ett språk. Dock kvarstår det faktum att ordet *självord* kommuniceras från Socialstyrelsen som kan antas ha en hög förtroendeställning i människors medvetande och detta i sin tur bör, rent språkligt, försena eller rent av förhindra ett byte av ord. Vad skulle trots detta möjliggöra ett ordbyte? Det har ju faktiskt hänt förr med exempelvis sjukdomen sockersjuka som idag heter diabetes. Forskningen har gett oss mer kunskap kring denna och andra sjukdomar såsom t.ex. stroke, epilepsi och polio. Läkarpråkets terminologi har där slagit igenom och tagit över. Detta speglar rent språkligt en högre medvetenhetsgrad om företeelsen. Man kan också anta att det föreligger en viss prestige i den semantiska förändringen då vi brukar imitera språkbruket hos personer som har stor betydelse i sammanhanget. Vidare brukar man även anta att en språklig innovation först sprids inom en viss social grupp innan den sprid vidare till andra grupper. Med viss reservation för den allra äldsta generationen, torde den medikalisering av sjukdomsbegreppen som vi ser med stroke, epilepsi, polio och diabetes ha förankrats i folkmun.

7.2. Metoddiskussion

Jag har valt att använda mig av en kvantitativ enkät som metod då jag är intresserad av det kvantitativa kring terminologin. Det finns också ett etiskt dilemma kring användandet av en kvalitativ metod, såsom kvalitativa intervjuer, då det finns en viss smittoeffekt kring *suicid* och det kräver ett extra engagemang då man skulle behöva följa upp intervjupersonerna även efter intervjuerna. Det finns också en viss sekretess att ta i beaktande. Det kan för många vara jobbigt att öppna upp sig kring

dessa frågor och om man har möjlighet att vara anonym kan det vara lättare. Anonymiteten är helt oförenlig med kvalitativ metod vilket ledde till att jag valde att använda mig av en kvantitativ metod.

Valet av korpusar jag valde genom gränssnittet Korp i Språkbanken vid Göteborgs universitet har syftet att ge en så aktuell bild som möjligt av de mest frekventa sammansättningarna med orden 'självord' och 'suicid' som förled, samt att redogöra för typiskt förekommande ord i omedelbar närhet till de båda orden. I båda fallen har Språkbanken varit ovärderlig i den variation av sökbara korpusar som föreligger. Läkartidningen som är en av korpusarna i detta arbete sträcker sig dock från 1996 till endast år 2005. De två övriga källorna till en mer vetenskaplig och medicinsk inriktning språkligt; DiabetologNytt (1996-1999) och Smittskydd ingår inte i detta arbete. Både tidningstexterna som består av GP och webbnyheter är aktuella från år 2001-2013. Även diskussionsforumen Familjeliv och Flashback är senast uppdaterade 2014 resp. 2015, liksom Twittermixen.

I valet av exempelmeningar för tabell 4 finns en viss konsekvens, då de flesta exempelmeningar är tagna ur diskussionsforumen. Här hade det kunnat vara intressant att närmare granska hur mycket de olika texttyperna skiljer sig åt i användningen av orden 'självord' respektive 'suicid'. En översiktlig jämförelse under sökarbetet visade ingen tydlig skillnad förutom för Twitter, som av nödvändighet har delvis andra uttryck och annat utrymme. Ett mål med tabell 4 var att se hur utbytbar ordet 'självord' är mot 'suicid'. Tabell 3 med de vanligaste sammansättningarna med orden 'självord' och 'suicid' som förled har samma syfte. Utbytbarheten rent språkligt är tydlig i båda tabellerna.

8. Slutsatser

Begreppet självmord är djupt och fast förankrat i människors medvetande. Attityderna till ordet är i överväldigande mängd negativa och vår kollektiva kunskap verkar i mångt och mycket ligga kvar, om inte helt så nästan, på medeltida nivå, trots att sjukvården kommit med bra och helande behandlingsalternativ. Vår rädsla för det tabubelagda ordet är så stor att vi i stället för att försöka finna synonymer eller rent av skapa nya ord avhåller oss från att ens tala om företeelsen att för egen hand i förtid avsluta sitt liv. Eftersom förändringsbenägen vad gäller ordval i allmänhet är svagt, krävs för att en förändring i ordval ska ske, en kunskapshöjning i ämnet eller en stark påverkan från auktoriteter. Då Socialstyrelsen är benägen att skriva självmord i det breda informationsmaterial som skall skickas ut till alla medborgare över 18 år, kommer detta att befästa ordet självmord hur negativa attityder det än väcker och hur tabubelagt det än är med allt vad det innebär av fördomar, skuldbeläggande, okunskap och oförmåga till konstruktiva samtal i ämnet. Detta i sin tur kan bidra till att den stigmatisering som omger självmord kommer att bestå och i och med detta göra att en växling till ordet suicid dröjer. Detta bekräftas även av sökningen i Språkbanken Korp, där det visar sig att ordet suicid i praktiken rent språkligt i de allra flesta fall skulle kunna vara ersätta ordet självmord i fråga om ordbildning med en stor variation av sammansättningar och även vad gäller det semantiska och syntaktiska i konstruktionen av meningar.

Min slutsats är att en förändring i terminologin är nödvändig för att lyfta bort skammen och fördömsen kring företeelsen att för egen hand avsluta sitt liv i förtid. För att kunna föra forskningen framåt och för att kunna hjälpa så många som möjligt är en skiftning i terminologin viktig.

9. Litteraturförteckning

- Andersson, Lars-Gunnar 1985. *Fult språk*. Stockholm: Carlssons bokförlag.
- Beskow, Jan, Astrid Beskow Palm & Anna Ehnvall 2005. *Suicidalitetens språk*.
Lund: Studentlitteratur AB
- Beskow Jan & Jarrick Arne (red.) 2000. *Humanistisk suicidprevention: en framtida
möjlighet*. Rapport Forskningsrådsnämnden, 0348-3991; 2000:3.
- Bibel 2000. Stockholm: Verbum förlag AB.
- Cassirer, Peter 2003. *Stil, stilistik & stilanalys*. Stockholm: Natur & kultur.
- Durkheim, Émile 1983. *Själv mordet*. Lund: Argos förlag AB.
- Hellquist, Elof 1970. *Svenska etymologisk ordbok*. Tredje upplagan. Band II. Lund
C.W.K. Gleerups förlag.
- Odén, Birgitta, Bodil E.B. Persson & Yvonne Maria Werner 1998. *Den frivilliga
döden: samhällets hantering av självmord i historiskt perspektiv*. Stockholm:
Cura i samarbete med Forskningsrådsnämnden.
- Sjöström, Sören 2001. *Semantisk förändring: hur ord får nya betydelser*. Lund:
Studentlitteratur.
- Språkbanken, Göteborgs universitet. < <http://spraakbanken.gu.se/korp> >. Hämtat
2014-12-01 – 2015-07-01.
- Vagnhammar Ringskog, Susanne & Danuta Wasserman 2010. *Första hjälpen vid
själv mordsrisk*. Lund: Studentlitteratur.
- Wasserman, Danuta 1986. *Suicidal communication of persons attempting suicide
and responses of significant others*. Acta Psychiatric Scand.

Bilaga

Enkätundersökning

En fråga som då och då kommer upp till diskussion i dagens samhälle är den om vilka ord och begrepp man skall använda när man talar om företeelsen att för egen hand och i förtid avsluta sitt liv.

De ord man då oftast ställer upp mot varandra är *själv mord* och *suicid*.

Vilket ord använder du? (Sätt ett kryss)

Alltid själv mord _____

Nästan alltid själv mord _____

Växlar mellan orden _____

Nästan alltid suicid _____

Alltid suicid _____

Kommentera gärna:

Vilka känslor och associationer får du av ordet *själv mord*?

Vilka känslor och associationer får du av ordet *suicid*?

Övriga kommentarer (frivilligt)